

Jean Frappier (1900–1974)

Jean Frappier urodził się 22 kwietnia 1900 w Cars niedaleko miasta Blaye położonego w południowo zachodniej Francji, na skraju Akwitanii. Jego rodzice byli wiejskimi nauczycielami, a przodkowie uprawiali winorośl. Ze swoich chłopskich korzeni czerpał upór, odporność na niepowodzenia i szacunek dla pracy. Był dumny ze swojej małej ojczyzny, krainy trubadura Jaufré Rudela rodem z Blaye i miejsca, skąd brała początek tradycja epicka, gdyż stamtąd pochodzi epepeja o Jordanie z Blaye (*Jourdain de Blaye*).

Po maturze, którą uzyskał w liceum w Blaye, zdolny uczeń wyjechał na studia literackie do Bordeaux. Na tamtejszym uniwersytecie nauczali wówczas tak znani wykładowcy jak językoznawca Edouard Bourciez, historyk literatury francuskiej Paul Laumonier, hellenista Paul Masqueray czy latynista Henri de La Ville de Mirmont, którzy zaszczytli młodemu studentowi zamiłowanie do literatury. W 1927 roku, po ukończeniu studiów i odbyciu służby wojskowej, Frappier zdobył chlubne trzecie miejsce na egzaminie *agrégation* z zakresu gramatyki. Dzięki uzyskanym uprawnieniom otrzymał etat profesora w liceum Saint-Charles w Marsylii, a następnie, od 1931 roku, przez krótki czas pracował w Instytucie francuskim w Neapolu.

Jego powołanie do studiów nad średniowieczem, jak pisze Philippe Ménard, obявиło się dość późno za sprawą lektury dzieł wielkich francuskich mediewistów: Gastona Parisa i Josepha Bédiera¹. Pod kierunkiem Gustave’a Cohena wykładając go wówczas historię literatury średniowiecznej na Sorbonie, rozpoczął pisanie dysertacji doktorskiej. Jakkolwiek dla nauczyciela z prowincji poświęcenie się pracy naukowej nie było łatwe, Jean Frappier od początku brał udział w pracach tworzącego się przyszłego Międzynarodowego towarzystwa arturiańskiego (*Société internationale arthurienne*). W 1930 roku uczestniczył w pierwszym kongresie arturiańskim w Truro, a w 1931 roku opublikował swój pierwszy artykuł naukowy na temat jednego z rękopisów zawierających *Śmierć Króla Artura* (*La Mort le roi Artu*)². W 1932 został profesorem w słynnym liceum Buffona w Paryżu, gdzie zyskał opinię doskonałego nauczyciela, serdecznego i zaangażowanego. Przeprowadzka do stolicy, bliskość bibliotek i ważnych instytucji naukowych, pozwoliła mu na wznowienie intensywnej pracy nad dysertacją dokorską, przy wydatnym wsparciu Gustave’a Cohena oraz Ferdinanda Lota i Oscara Blocha, związanych z paryską *École pratique des hautes études*.

¹ Philippe Ménard, „Jean Frappier (1900–1974)”, *Romania*, nr 381, 1975, s. 134.

² Jean Frappier, „Sur un remaniement de la Mort Artu dans un manuscrit du XIVe siècle: le Palatinus latinus 1967”, *Romania*, nr 225–226, 1931, s. 214–222.

W 1937 roku Jean Frappier uzyskał promocję doktorską na Sorbonie, przedstawiając komisji pod przewodnictwem Ferdinanda Lota, rozprawę poświęconą *Śmierci Króla Artura*, ostatniej części monumentalnego XIII-wiecznego cyklu powieściowego *Lancelot-Graal*. Tezą główną dysertacji było studium na temat powieści, a tezą uzupełniającą — jej krytyczne wydanie. Obie prace zostały opublikowane przez wydawnictwo naukowe Droz³. Wkrótce potem świeżo wypromowany doktor rozpoczął karierę uniwersytecką jako wykładowca na Uniwersytecie w Strasburgu. Po wybuchu drugiej wojny światowej i ewakuacji mieszkańców miasta, uniwersytet został przeniesiony do Clermont-Ferrand, gdzie Frappier prowadził wykłady aż do 1945 roku, dzieląc z wybitnym mediewistą strasburskim, Ernestem Hoepffnerem, nauczanie literatury średniowiecznej i renesansowej. W trudnym wojennym czasie Frappier niewiele publikował, poświęcając się lekturom, gromadzeniu materiałów, uzupełnianiu wiedzy na temat wielkich tekstów. Oprócz średniowiecza przedmiotem jego zainteresowania były także inne epoki literackie, przede wszystkim XVI wiek, a zwłaszcza twórczość Jeana Lemaire’a des Belges. Studia te zaowocowały w okresie tuż powojennym ukazaniem się kilku artykułów i książek.

W 1948 roku nastąpił decydujący zwrot w karierze akademickiej Jeana Frappiera, gdyż po przejściu na emeryturę jego dawnego promotora Gustave’a Cohena, objął po nim katedrę języka i literatury francuskiej na Sorbonie. Na paryskiej uczelni pracował dwadzieścia lat, stając się jednym z niekwestionowanych mistrzów w dziedzinie studiów mediewistycznych: kształcił studentów, rozwijał badania naukowe oraz prowadził aktywną kampanię na rzecz systematycznego wprowadzania na uniwersytetach kursów z literatury średniowiecznej. Przede wszystkim zaś był niezrównanym nauczycielem, uważnym i życzliwym przewodnikiem, promotorem ponad pięćdziesięciu rozpraw doktorskich. Uważano go, jak wspomina go jego uczeń Jean-Charles Payen, za jednego z najbardziej nowatorskich i liberalnych profesorów⁴.

Oprócz intensywnej działalności dydaktycznej i naukowej, Jean Frappier pełnił odpowiedzialne funkcje organizacyjne. W 1962 roku zgodził się kierować Instytutem francuskim na Sorbonie, piastując jednocześnie funkcję wiceprzewodniczącego Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Francuskich (Association Internationale des Études Françaises). Ostatecznie został przewodniczącym tego stowarzyszenia i funkcję tę sprawował aż do śmierci. W 1961 roku, po śmierci Mario Roques’a objął kierownictwo serii publikacji naukowych poświęconych literaturze średniowiecznej „Publications romanes et françaises” w wydawnictwie Droz. Z zadania tego wywiązał się doskonale, prowadząc liberalną politykę otwartości przy jednoczesnej ścisłej kontroli jakości publikowanych prac. W 1968 roku zastąpił zmarłego Roberta Bossuata w Komitecie redakcyjnym belgijskiego czasopisma naukowego *Le Moyen Âge*.

³ Jean Frappier, *Étude sur la Mort le roi Artu, roman du XIIIe siècle, dernière partie du Lancelot en prose*, Paris, E. Droz, 1936; *La Mort le Roi Artu, roman du XIIIe siècle*, wyd. Jean Frappier, Paris, E. Droz, 1936.

⁴ Jean-Charles Payen, „Jean Frappier (1900–1974)”, *Cahiers de civilisation médiévale*, nr 68, 1974, s. 397.

Najważniejszym dziełem Jeana Frappiera było powołane na drugim kongresie arturiańskim w Quimper w 1948 roku Międzynarodowe towarzystwo arturiańskie, gromadzące specjalistów z różnych krajów Europy i ze Stanów Zjednoczonych. Wraz z Rogerem Shermanem Loomisem i Eugènem Vinaverem, Frappier był nie tylko jednym z twórców i architektów tego przedsięwzięcia, lecz również pierwszym prezesem stowarzyszenia i jego nieustrudzonym *spiritus movens*. Towarzystwem liczącym za jego kadencji ośmiuset członków, kierował przez osiemnaście lat do 1966 roku, organizując kongresy, uczestnicząc w nich i działając z niezwykłym dynamizmem i energią. Dzięki swemu autorytetowi naukowemu zyskał uznanie nie tylko we Francji, ale również poza jej granicami. Był członkiem licznych europejskich instytucji naukowych: Real Academia de Buenas Letras w Barcelonie (1960), Mediaeval Academy of America, Académie Royale de Belgique (1968). W 1969 roku Uniwersytet Walijski w Cardiff przyznał mu doktorat honoris causa.

Nadmierna praca nadwyreżyła jego zdrowie; w 1964 roku przeszedł pierwszy zawał, lecz rychło pokonał chorobę i podjął zwykłą działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną, rezygnując jedynie z kierowania Instytutem francuskim na Sorbonie. Wydarzeniem, które znacznie bardziej wstrząsnęło Frappierem, były studenckie ruchy i protesty zapoczątkowane w maju 1968 roku. Jakkolwiek nie był przeciwny żądaniom studentów, to nie godził się na chaos i prowokacje i nie akceptował bezmyślnego, w jego przekonaniu, odrzucania dotychczasowych wartości. Atmosfera na Sorbonie stała się dla niego nieznośna, toteż w 1969 roku przeszedł na wcześniejszą emeryturę. Uwolnienie się od obowiązków związanych z pracą na uczelni pozwoliło mu poświęcić się intensywniej pracy naukowej i wydawniczej. Przygotowywał wydanie trzeciej książki poświęconej cyklowi epickiemu o Wilhelmie z Orange, planował napisanie monografii o Villonie i wstępu do cyklu o świętym Graalu. Najważniejszą troską ostatnich lat jego życia była współpraca z niemieckimi profesorami Hansem R. Jaussem i Erichem Köhlerem przy opracowaniu monumentalnej publikacji encyklopedycznej, *Grundriss der romanischen Literaturen des Mittelalters*. Na potrzeby tego wydawnictwa zredagował tom poświęcony powieści francuskiej do XIII wieku⁵. Być może nigdy przedtem nie był tak aktywny naukowo, lecz 22 sierpnia 1974 roku, kiedy przygotowywał się do wyjazdu do Polski, przeszedł drugi atak serca, który okazał się śmiertelny. Jean Frappier zmarł 29 sierpnia 1974 roku w Paryżu. Pozostawił nieukończoną pracę, lecz wykształcił liczny zastęp uczniów, którzy podążyli za jego przykładem. Dzięki niemu powstała ekipa francuskich badaczy literatury arturiańskiej, a prace i dokonania Rogera Lathuillière’a, Moshe Lazara, Philippe’a Ménarda i Jeana-Charles’a Payena pokazują, jakie echo miało jego nauczanie. Jeszcze w listopadzie 1970 roku koledzy, wychowankowie i przyjaciele poświęcili mu dwa tomy studiów *Mélanges Jean Frappier*⁶. Dla swoich współpracowników i studentów był wzorem prawości i niezawodności.

⁵ Jean Frappier i Reinhold R. Grimm (red.), *Le Roman jusqu’à la fin du XIIIe siècle. Partie historique*, Heidelberg, C. Winter, 1978 (*Grundriss der romanischen Literaturen des Mittelalters* 4, 1).

⁶ *Mélanges de langue et de littérature du Moyen Âge et de la Renaissance offerts à Jean Frappier par ses collègues, ses élèves et ses amis*, t. 1–2, Genève, Droz, 1970.

Mimo licznych prac, jakie poświęcił różnym aspektom literatury średniowiecznej, Jean Frappier był uważany za niekwestionowanego specjalistę w zakresie powieści arturiańskiej i cyklu pieśni o czynach, którego centralną postacią jest Wilhelm z Orange. Na samym początku drogi naukowej młodego mediewisty, lektura artykułów Gustave'a Cohena w *Nouvelles littéraires* dała impuls do przygotowania pod jego kierunkiem pracy doktorskiej, ten zaś zasugerował mu temat *Śmierci króla Artura*. W tym czasie Ferdinand Lot zakończył już swoje badania nad najobszerniejszą i główną gałęzią cyklu *Lancelot-Graal*, *Lancelotem pisanym prozą* (*Lancelot en prose*), zaś Albert Pauphilet opublikował swoją rozprawę doktorską na temat przedostatniej części, *Poszukiwania świętego Graala* (*La Queste del Saint Graal*)⁷. Przystudiowanie *Śmierci króla Artura*, ostatniego dzieła wchodzącego w skład tego ogromnego korpusu powieściowego, stało się więc jednym z naglących dezyderatów mediewistyki francuskiej owych czasów. Intencją Jeana Frappiera, który podjął się tego zadania, było skupienie się na wartości literackiej i estetycznej średniowiecznego dzieła. Pierwszym problemem, jaki należało rozwiązać, była kwestia autorstwa. Frappier dość szybko zdał sobie sprawę, że przypisanie jednemu autorowi wszystkich powieści składających się na całość cyklu jest wysoce nieprawdopodobne. Sformułował więc teorię pracy zespołowej pod kierunkiem twórcy, którego nazwał „architektem”, odwołując się do analogii pomiędzy konstrukcją cyklu a budową katedry. Jednocześnie położył nacisk na znaczenie źródeł celtyckich, wbrew dominującym wówczas teoriom, wspieranym autorytetem Edmonda Farala, o łacińskich korzeniach powieści. Jean-Charles Payen podkreślił intelektualną odwagę Jeana Frappiera, który w swoich pionierskich pracach przeciwstawił się stanowisku największych mediewistów swoich czasów⁸. Rozprawę doktorską Jeana Frappiera wysoko ocenił Ferdinand Lot, pisząc w swojej recenzji:

Przedsięwzięcie świadczące o całkowitej niezależności umysłu, wynikłe z pragnienia, by nie nagiąć się do żadnego systemu, studium pana Frappiera prezentuje indywidualne poglądy na temat jednego z najbardziej ujmujących utworów literatury średniowiecza. Myśl autora wyrażona jest za pomocą szczęśliwie dobranych sformułowań, często nader poruszających. Należy życzyć sobie, aby ta piękna książka odniosła wśród uczonych i wykształconych mediewistów sukces, na jaki zasługuje⁹.

Przedstawiając równolegle ze swoją tezą krytyczne wydanie *Śmierci króla Artura*, Frappier przyczynił się nie tylko do popularyzacji tego dzieła, lecz także do upowszechnienia literatury średniowiecznej, wówczas jeszcze mało znanej.

Poświęciwszy swój doktorat *Śmierci króla Artura*, Jean Frappier sięgnął do początków powieści arturiańskiej i zajął się twórczością „ojca” średniowiecznej powieści, dwunastowiecznego pisarza pochodzącego z Szampanii, Chrétiena de Troyes.

⁷ Ferdinand Lot, *Étude sur le Lancelot en prose*, Paris, Champion, 1918 (Bibliothèque de l'École des Hautes Études); Albert Pauphilet, *Étude sur la Queste del Saint Graal*, attribuée à Gautier Map, Paris, Champion, 1921.

⁸ Jean-Charles Payen, op. cit., s. 396.

⁹ Ferdinand Lot, „Frappier (Jean), *Étude sur la Mort le roi Artu*, roman du XIIIe siècle, dernière partie du Lancelot en prose 1936”, *Romania*, nr 253, 1938, s. 118.

W latach 1950–1953 ukazały się drukiem wykłady, które wygłosił na Sorbonie na temat „powieści bretońskiej” i jej twórcy¹⁰. Pokłosiem tej publikacji była wydana w 1957 klasyczna już monografia poświęcona powieściopisarzowi, *Chrétien de Troyes: l'homme et l'œuvre*, doskonała synteza twórczości autora na tle epoki, połączona z wnikliwą analizą wszystkich pięciu powieści. Jej poszerzone wydanie ukazało się w 1968 roku¹¹. Dwom utworom Chrétiena de Troyes, powieściom *Iwen albo rycerz z lwem* (*Yvain ou le chevalier au lion*) i *Percewal albo Opowieść o Graalu* (*Perceval ou le Conte du Graal*), Jean Frappier poświęcił odrębne książki, również będące owocem jego pracy dydaktycznej¹². Nie umniejszając znaczenia inspiracji ła-cińskich w twórczości Chrétiena de Troyes, Jean Frappier bronił tezy, zgodnie z którą mitologia celtycka odegrała zasadniczą rolę w twórczości tego pisarza i ogólnie w rozwoju legendy arturiańskiej. Zgodnie z tą samą logiką, obalił hipotezę o czysto chrześcijańskim pochodzeniu Graala, gdyż w jego przekonaniu legenda ta była silnie inspirowana mitologią irlandzką, a sam Graal ujawnia podobieństwo do kotła celtyckiego boga Dagdy występującego w tej mitologii.

Pieśni o czynach z cyklu o Wilhelmie z Orange, które stanowiły następną ważną dziedzinę zainteresowań naukowych Jeana Frappiera, były w latach 50. XX wieku jeszcze bardzo mało znane i zbadane. W 1955 roku ukazał się pierwszy tom poświęcony temu cyklowi, zaś dziesięć lat później — drugi¹³. Omawiając kolejne „chansons de geste”, Frappier nie interesował się — śladem Josepha Bédiera — genezą tego cyklu, lecz uwagę skierował na jego konstrukcję i relacje istniejące pomiędzy kolejnymi częściami, podobnie jak to czynił w wypadku powieści arturiańskich z cyklu *Lancelot-Graal*. Nie zdążył opublikować trzeciego i czwartego z planowanych tomów. Ostatecznie, trzecia książka ukazała się już po śmierci Frappiera, opracowana na podstawie pozostawionych materiałów przez Philippe’a Ménarda i Jeana Charles’a Payena jako hołd dla ich mistrza¹⁴.

Swój talent pedagogiczny, doświadczenie nauczyciela i wykładowcy Jean Frappier wykorzystał w opracowywanych przez siebie tomikach klasyki literackiej, wydawanych w latach 1935–1943 przez wydawnictwo Larousse z przeznaczeniem dla

¹⁰ Jean Frappier, *Le Roman Breton*. 1, *Les origines de la légende arthurienne: Chrétien de Troyes*; 2, *Chrétien de Troyes, „Cligès”*; 3, *Chrétien de Troyes, „Yvain ou le Chevalier au lion”*; 4, *Chrétien de Troyes, „Perceval ou le Conte du Graal”*, Paris, Tournier et Constans, 1951–1953 (*Les Cours de la Sorbonne*).

¹¹ Jean Frappier, *Chrétien de Troyes: l'homme et l'œuvre*, Paris, Hatier-Boivin, 1957 (*Connaissance des lettres*).

¹² Jean Frappier, *Étude sur „Yvain ou le Chevalier au lion” de Chrétien de Troyes*, Paris, Société d’édition d’enseignement supérieur, 1969; *Chrétien de Troyes et le mythe du Graal. Étude sur „Perceval ou le Conte du Graal”*, Paris, Société d’édition d’enseignement supérieur, 1972.

¹³ Jean Frappier, *Les Chansons de geste du cycle de Guillaume d’Orange*. 1, *La Chanson de Guillaume. Aliscans. La chevalerie Vivien*, Paris, Société d’édition d’enseignement supérieur, 1955; *Les Chansons de geste du cycle de Guillaume d’Orange*. 2, *Le Couronnement de Louis. Le Charroi de Nîmes. La Prise d’Orange*, Paris, Société d’édition d’enseignement supérieur, 1965.

¹⁴ Philippe Ménard i Jean-Charles Payen (red.), *Les Chansons de geste du cycle de Guillaume d’Orange*. 3, *Les Moniages-Guibourc. Hommage à Jean Frappier*, Paris, Société d’édition d’enseignement supérieur, 1983.

uczniów i studentów. Te niewielkie książeczki poświęcone średniowiecznemu teatrowi religijnemu i komicznemu, *Powieści o Lisie*, powieściom dwornym, zawierające teksty w przekładzie na współczesny francuski, opatrzone komentarzami i objaśnieniami łączyły przystępne ujęcie literatury średniowiecznej z wysoką jakością naukową¹⁵. Jean Frappier był wybitnym tłumaczem i w swoich przekładach dzieł literatury średniowiecznej z języka starofrancuskiego na współczesny, potrafił pogodzić wierność oryginałowi z elegancją stylu, o czym najlepiej świadczy jego doskonale tłumaczenie powieści Chrétiena de Troyes *Lancelota albo Rycerz na wózku* z 1962 roku¹⁶.

Szczegółową listę publikacji Jeana Frappiera do 1970 roku, obejmującą 140 pozycji podają redaktorzy wspomnianego dwutomowego wydania *Mélanges Jean Frappier*. Lista ta została uzupełniona o kolejne trzydzieści trzy pozycje w wydawnym pośmiertnie trzecim tomie studiów poświęconych pieśni o Wilhelmie z Orange¹⁷. W swojej działalności naukowej Jean Frappier koncentrował się przede wszystkim na tematyce związanej z „materia bretońską”, zwłaszcza na interpretacji i symbolice Graala w powieściach arturiańskich. Lecz interesował się również utworami z kręgu tradycji Tristanowskiej, szeroko pojętą problematyką miłości dwornej w utworach narracyjnych i w poezji, oraz tak szczegółowym problemom jak np. częsty w utworach średniowiecznych motyw „wiążącego daru” („don contraignant”), kilkakrotnie też powracał do wierszy Villona. Jak przypomina Jean-Charles Payen, dzięki bardzo solidnemu klasycznemu wykształceniu i ogromnej miłości do literatury, zainteresowania naukowe Jeana Frappiera nie ograniczały się do średniowiecza a nawet do XVI wieku: pasjonował go wiek XVII, podziwiał Racine’a i niedocenionych twórców z kręgu „literatury wykwintnej” („préciosité”), którym zamierzał poświęcić książkę¹⁸. Krótko przed śmiercią Jean Frappier zebrał około piętnastu swoich ważnych artykułów, opublikowanych wcześniej w rozmaitych czasopismach, aby z niezwykłą skrupulatnością wydać je w książce zatytułowanej *Amour courtois et Table Ronde (Miłość dworna i Okrągły Stół)*¹⁹. Tytuł wybrany przez autora doskonale odpowiada treści książki, w której Jean Frappier analizuje koncepcje dworne w literaturze Okcytanii i północnej Francji, pochyla się nad pojęciem „miłości dwornej” w powieściach arturiańskich, omawia ostatnio wydane prace poświęcone temu zagadnieniu. Odrębna część poświęcona została twórczości jednego z jego ulubionych pisarzy, Chrétiena de Troyes i powieściom arturiańskim. Po śmierci Frappiera wydawnictwo Droz opublikowało dwa zbiory artykułów Frappiera. W książce *Histoire, mythes et symboles*

¹⁵ Jean Frappier i André-Marie Gossart, *Le Théâtre religieux au moyen âge*, Paris, Larousse, 1935; *Le Théâtre comique au moyen-âge*, Paris, Larousse, 1935; Jean Frappier, *Le Roman de Renart*, Paris, Larousse, 1937; *Les Romans courtois*, Paris, Larousse, 1943.

¹⁶ Chrétien de Troyes, *Le Chevalier de la Charrette (Lancelot)*, przeł. Jean Frappier, Paris, H. Champion, 1962.

¹⁷ Philippe Ménard, „Bibliographie des travaux de Jean Frappier (1969–1979)”, in Philippe Ménard i Jean-Charles Payen (dir.), *Les Chansons de geste du cycle de Guillaume d’Orange III. Les Moniages-Guibourc. Hommage à Jean Frappier*, Paris, Société d’édition d’enseignement supérieur, 1983, s. 9–12.

¹⁸ Jean-Charles Payen, op. cit., s. 395.

¹⁹ Jean Frappier, *Amour courtois et Table Ronde*, Genève, Droz, 1973 (Publications romanes et françaises).

(*Historia, mity i symbole*)²⁰ czytelnik znajdzie między innymi przekrojowe eseje poświęcone tematowi zwierciadła, światła czy cierpienia i śmierci w literaturze średniowiecznej. Natomiast tom zatytułowany *Autour du Graal (Wokół Graala)*²¹ gromadzi artykuły skoncentrowane na problematyce Graala zarówno w powieści Chrétiena de Troyes jak i w twórczości jego kontynuatorów. W tym samym czasie, osobny zbiór artykułów Jeana Frappiera ukazał się w wydawnictwie Champion²².

Philippe Ménard pisząc o swoim mistrzu i nauczycielu, podkreślał jego wybitne zasługi dla francuskiej mediewistyki. Wyrażał podziw nie tylko dla jego intelektualnej uczciwości i badawczego rygoru, lecz także dla jego filologiczno-literackiej wrażliwości, daru analizy i syntezy oraz pisarskiego talentu. Z jego wspomnień wyłania się sylwetka uczonego będącego wrogiem pośpiesznych i improwizowanych sądów, badacza, którego pisarstwo wyrosło z długiego obcowania z tekstami, mediewisty zainteresowanego tajemnicami twórczości literackiej, stawiającego sobie za zadanie objaśnianie genezy i sensu analizowanych dzieł, pragnącego oddzielić zapożyczenia z tradycji od wkładu twórczej wyobraźni, rozwikłać zagadki dawnych mitów²³.

Michel Zink, który spoglądał na działalność naukową Jeana Frappiera z pewnego dystansu, sytuując ją w kontekście historycznym, był bardziej obiektywny²⁴. Docenił jego niekwestionowane zasługi jako rzecznika literatury średniowiecznej, walczącego o jej uznanie jako pełnoprawnej części literatury francuskiej na równi z innymi epokami. Jednocześnie jednak wskazał na pewną niebezpieczną dwuznaczność wynikającą z takiego stanowiska. W trosce o aktualizację średniowiecza, uznanie wartości dawnej literatury jako godnej pamięci i studiów, Frappier starał się aplikować do tekstów średniowiecznych podobne kryteria sądu, analizy i gustu, jak te odnoszące się do epok późniejszych. Pragnął tym samym wykazać, że utwory średniowieczne nie są słabsze czy gorsze od utworów powstałych później ani pod względem głębi i subtelności, ani też pod względem kompozycji. Twórczość Chrétiena de Troyes posłużyła mu za doskonały przykład, który świetnie potrafił wykorzystać. Postępując tak, kładł jednak większy nacisk na stałe i niezmiennie cechy gustu, wrażliwości i wartości estetycznych, niż na ich zmienność. Uważał, że mimo swojego oddalenia w czasie średniowiecze jest w gruncie rzeczy bliskie współczesności. Taki obraz średniowiecza nie jest całkowicie fałszywy, pod warunkiem jednak, że nieustannie konfrontuje się go z wizją przeciwną: średniowieczem dalekim mimo swojej bliskości. Tę fundamentalną inność średniowiecza Jean Frappier zdawał się marginalizować. Jego wybitny przekład powieści Chrétiena de Troyes o *Lancelocie, czyli Rycerzu na wózku*, świadczy o głębokim zrozumieniu powieści, lecz jednocześnie przekształca ją, nadając jej współczesny ton, przybliżając zbytnio do współczesnego czytelnika. Nie umniejsza-

²⁰ Jean Frappier, *Histoire, mythes et symboles. Études de littérature française*, 1976 (Publications romanes et françaises).

²¹ Jean Frappier, *Autour du Graal*, Genève, Droz, 1977 (Publications romanes et françaises).

²² Jean Frappier, *Études d'histoire et de critique littéraire: du Moyen âge à la Renaissance*, Paris, H. Champion, 1976.

²³ Philippe Ménard, op. cit., s. 136.

²⁴ Michel Zink, „Trente ans avec la littérature médiévale. Note brève sur de longues années”, *Cahiers de civilisation médiévale*, nr 153–154, 1996, s. 28–29.

jąc wartości jego prac, napisał Michel Zink, trzeba mieć świadomość, że Frappier zajmował pod koniec lat 60. XX wieku stanowisko, które stawało się anachroniczne względem nowych tendencji w krytyce historycznej i literackiej²⁵. Kładł nacisk na jedność wartości estetycznych w chwili, gdy spojrzenie antropologiczne podkreślało ich różnorodność. Wychwalał subtelność psychologiczną powieści Chrétiena de Troyes, podczas gdy rozwijała się krytyka inspirowana strukturalizmem, która na bazie lingwistyki, socjologii, etnologii i psychoanalizy, kwestionowała pojęcie życia wewnętrznego.

Anna Loba

²⁵ Tamże, s. 29.